

رویکرد ویژه هند به قفقاز جنوبی

مرز ایران و ارمنستان برای هند نیز از برخی جنبه‌ها حیاتی است، چون در صورت قطع آن اتصال هند به دریای سیاه تنها از طریق جمهوری آذربایجان میسر خواهد بود که روابط راهبردی با رقیب آن یعنی پاکستان دارد

به گزارش آران نیوز، فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ منجر به ظهور ۱۵ کشور مستقل شد. سه مورد از آنها یعنی ارمنستان، جمهوری آذربایجان و گرجستان، یک منطقه جغرافیایی کاملاً تعریف شده را تشکیل می دهند که برای اکثر مردم به نام قفقاز جنوبی شناخته می شود. هند با این منطقه به عنوان بخشی از اوراسیا برخورد می کند، زیرا در چهارراه اروپا و آسیا قرار دارد. در دوران مدرن، هند در به رسمیت شناختن استقلال ارمنستان، گرجستان و آذربایجان و برقراری روابط دیپلماتیک در سال ۱۹۹۲ به سرعت عمل کرد. اما برای چندین سال، این منطقه تا حدی به دلیل تمرکز بر روسیه و آسیای مرکزی تا حدودی در کانون توجهات هند قرار نداشت.

در مرحله اولیه استقلال، هر یک از این سه کشور هویت اروپایی را انتخاب کرده بودند. در حال حاضر، تنها گرجستان به طور کامل متعهد به ادغام کامل خود با ساختارهای یورو-آتلانتیک، به ویژه اتحادیه اروپا و ناتو است. آذربایجان آشکارا تنها به همکاری اقتصادی علاقه مند است، اما نه به یکپارچگی سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی با غرب. ارمنستان بین غرب و روسیه گیر کرده و تقریباً از ابتدا سعی کرده از سیاست تعامل چندگانه از جمله با هند پیروی کند. با این حال، وابستگی ارمنستان به روسیه اگر کامل نباشد همچنان سنگین است.

هند سیاست یکسانی در قفقاز جنوبی بر اساس سیاست نگاه به شرق یا سیاست اتصال آسیای مرکزی و غیره ندارد. با هر کشوری به طور جداگانه بر اساس سیاست خارجی آن برخورد می کند. اما در این میان، نزدیکی آذربایجان با پاکستان که باکو بارها روایت پاکستان در مورد کشمیر را تبلیغ کرده است، از منظر هند یک عامل تحریک کننده دائمی است. هند به طور کلی موضع متعادلی در مورد مناقشه ارضی آذربایجان با ارمنستان بر سر قره باغ کوهستانی اتخاذ کرده است. نتیجه اینکه هند سیاست یکسانی در قفقاز جنوبی بر اساس سیاست نگاه به شرق یا سیاست اتصال آسیای مرکزی و غیره ندارد. با هر کشوری به طور جداگانه بر اساس سیاست خارجی آن برخورد می کند.

منافع هند در منطقه با منافع دیگر بازیگران جهانی برابری نمی کند. با این حال نمی توان اهمیت منطقه را نادیده گرفت. موقعیت جغرافیایی آن به عنوان یک کریدور مناسب برای ارتباط هند با روسیه و اروپا از طریق آسیای مرکزی و ایران مهم است. ارمنستان و آذربایجان اعضای کریدور حمل و نقل بین المللی شمال جنوب (INSTC) هستند. همچنین، هند از پیشنهاد ارمنستان برای گنجاندن بندر چابهار در INSTC حمایت می کند. این منطقه پتانسیل بالایی دارد که برخی از نیازهای هند به مواد خام و فناوری، از جمله نفت و گاز، مواد معدنی و حتی طلا و اورانیوم طبیعی را در برخی مراحل برآورده کند.

دوستان قدیمی و شراکت های جدید

روابط امنیتی پاکستان با آذربایجان اهمیت تاکتیکی دارد تا استراتژیک. بطوریکه که اسلام آباد در طول جنگ ۴۴ روزه در قره باغ، مستشاران نظامی خود را به آذربایجان اعزام و تجربیات جنگ کوهستانی منتقل کرد. همچنین براساس ادعای برخی منابع؛ پاکستان از سال ۲۰۱۶ به آموزش واحدهای نظامی آذربایجان پرداخته است.

با بازتاب روابط نظامی پاکستان و آذربایجان، مشارکت هند و ارمنستان در حال افزایش است تا خلاء روسیه را پر کند. در این میان خلأ اقتصادی به وضوح یک فرصت در قفقاز است. با بازتاب روابط نظامی پاکستان و آذربایجان، مشارکت هند و ارمنستان در حال افزایش است تا خلاء روسیه را پر کند. در این میان خلأ اقتصادی به وضوح یک فرصت در قفقاز است. کشورهایمانند گرجستان و ارمنستان توانسته اند از متخصصان روسی فناوری اطلاعات و شبکه ها، داده ها، زیرساخت ها، دانش و سرمایه شان سود ببرند. مانند ترکیه و هند، این کشورها نیز از تجارت ترانزیتی و کاهش نرخ انرژی بهره می برند. هند و ترکیه بدون ترس از تحریم ها در اوراسیا رقابت می کنند. پس از عقب نشینی ناتو از افغانستان بدون توجه اندک به منافع هند، هیچ تردیدی در مورد پیگیری سیاست اقتصادی «اول هند» وجود ندارد. مانند ترکیه، هند از تخفیفات نفت و گاز و فرصت صادرات بیشتر بهره می برد.

با این حال در هند، خلاء امنیتی روسیه چالش هایی را به همراه دارد. ۷۰ تا ۸۰ درصد پلنفرم های نظامی هند روسی هستند؛ تفنگ های AK-۴۷، تانک ها، سیستم های موشکی، هلیکوپترها، جنگنده های جت ها، زیردریایی ها و حتی یک ناو هواپیمابر. از لحاظ تاریخی، روس ها سیستم های ارزان تری را بدون محدودیت های دیپلماتیک و شرایط مالی بهتر به اشتراک فناوری می پردازند. بنابراین، عقب نشینی روسیه در زمینه تدارکات نیازمند تحول داخلی سیستم های تسلیحاتی و مشارکت های جدید هند است.

چالش امنیتی ارمنستان بیشتر ماهیت وجودی دارد. روسیه در طول تاریخ به ارمنستان و آذربایجان تسلیحات می فرستاد. ایروان قیمت های بهتر و شرایط اعتباری مطلوب تری داشت و وابستگی منحصر به فرد آن به روسیه از جنگ ۴۴ روزه قره باغ بیشتر شد تا اینکه جنگ در اوکراین عرضه تسلیحات به ارمنستان را مختل کرد. این موضوع بلافاصله امنیت ملی را تضعیف کرد زیرا ارمنستان با احتمال حمله به ۱۴۰ کیلومتر مربع در منطقه سیونیک جنوبی این کشور مواجه است.

در این زمینه، هند فرصت مناسبی پیدا کرده است. مجتمع نظامی-صنعتی دهلی نو قادر است سلاح های فن آوری پیشرفته روسی را تحویل دهد و می تواند برای رودن مشتریان وابسته به این زنجیره ارزش، از اوگاندا تا ارمنستان، وارد عمل شود. مشتری مانند ارمنستان یک تغییر دهنده بازی برای هند نیست؛ در واقع، ارمنستان در حال تهیه طیف وسیعی از سکوها مهم استراتژیک مانند هویتزر، موشک انداز، و سامانه های موشکی زمین به هوا است که بیشتر آنها با روسیه و همچنین با اسرائیل توسعه یافته اند. حتی قبل از جنگ ۲۰۲۰ در قره باغ، ایروان هند را به عنوان یک شریک معرفی کرد که می تواند ارتقاء کیفی سیستم های خود را با سفارش رادار (۲۰۲۰) تسهیل کند و اخیراً اولین سفارش بین المللی پهپادهای هندی را ثبت کرده است.

این مشارکت نوظهور در تدارکات نظامی، طیف وسیع تری از گزینه های دیپلماتیک را در اختیار ارمنستان قرار می دهد. افکار عمومی کمتر تحت تاثیر مزایای عضویت ارمنستان در سازمان پیمان امنیت جمعی به رهبری روسیه است. اگرچه ایروان همچنان به روسیه بعنوان یک نیروی حافظ صلح در قره باغ نگاه می کند، اما دولت پاشینیان در حال فاصله گرفتن از مسکو است.

در واقع درگیری هند در قفقاز براساس اصل «دشمن دشمن من، دوست من است». بدون شک، تحلیلگران امنیتی هند پان ترکیسم و پان اسلامیسیم را برای به منافع ملی خود در آسیای جنوبی و مرکزی خود تهدید می دانند. پاکستان نیز ارمنستان را به عنوان یک کشور به رسمیت نشناخته و با آذربایجان و ترکیه تقریباً به همه قطعهنامه های مجمع عمومی سازمان ملل در مورد مسائل قره باغ و کشمیر رأی می دهد. ائتلاف «سه برادر» در حال بررسی به رسمیت شناختن جمهوری ترک قبرس شمالی است. دیپلماسی هند با هماهنگی با ارمنستان در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، تمایل دارد پاسخی مشابه بدهد و همتایان هندی او از قره باغ کوهستانی به عنوان یک «مشابه برای کشمیر» بالقوه یاد می کنند. مرز ایران و ارمنستان برای هند نیز از برخی جنبه ها حیاتی است، چون در صورت قطع آن اتصال هند به دریای سیاه تنها از طریق آذربایجان میسر خواهد بود که روابط راهبردی با رقیب آن یعنی پاکستان دارد

روابط تجاری با قفقاز

بدون شک ارمنستان نزدیکترین شریک هند در قفقاز جنوبی است. دیدار نخست وزیر مودی با همتای ارمنی خود در نیویورک در سپتامبر ۲۰۱۹، انگیزه تازه ای برای تعامل سیاسی ایجاد کرد. ارمنستان بزرگترین دریافت کننده کمک های توسعه ای هند است. همچنین، ارمنستان علناً موضع هند را در مورد حل و فصل مسئله کشمیر به صورت دوجانبه تأیید و از پیشنهاد هند برای کرسی دائمی در

شورای امنیت سازمان ملل متحد حمایت می کند.

در مقابل هیچ دیداری در سطح رئیس دولت و معاون رئیس جمهور بین هند و گرجستان و آذربایجان وجود نداشته است. تعامل سیاسی با این دو کشور تا حد زیادی به سازوکارهای نهادی مانند مشاوره وزارت امور خارجه و کمیسیون های بین دولتی در سطوح مقامات ارشد محدود می شود، با این تفاوت که هند قصد خود را برای تعامل با گرجستان در سطوح بالاتر سیاسی زمانی که وزیر امور خارجه هند در سال ۲۰۲۰ از گرجستان بازدید کرد، نشان داد.

در همین حال، تمرکز بر تجارت و سرمایه گذاری ها باقی می ماند که تحت تأثیر سطوح روابط سیاسی قرار نگرفته و عمدتاً توسط بخش خصوصی هدایت می شود. دولت به نوبه خود با امضای توافقنامه هایی مانند اجتناب از مالیات مضاعف، حمایت از سرمایه گذاری دوجانبه با ارمنستان، مذاکره در مورد توافقنامه تجارت آزاد با گرجستان، سعی در ایجاد چارچوب قانونی توانمندساز کرده است. ارزیابی هند این است که تجارت دوجانبه با ارمنستان به محض منعقد شدن توافقنامه تجارت آزاد (FTA) بین هند و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) که در حال مذاکره است، سود خواهد برد. البته در سال های اخیر توافق نامه های مهمی در زمینه تدارکات دفاعی از هند به ارمنستان صورت گرفته است.

همچنین شرکت هندی ONGC Videsh Limited در بخش انرژی آذربایجان سرمایه گذاری کرده و واردات نفت خام هند از آذربایجان در سال ۲۰۲۱ به ارزش ۵۸۴ میلیون دلار بوده است. یا صنعت داروسازی هند در آذربایجان جای پای خود را باز کرده است.

کریدور زنگزور

یکی از موارد مهم اختلاف بین باکو و ایروان ایجاد کریدور زنگزور است که با ادعای باکو از توافق آتش بس، باید استان سینوپیک ارمنستان برای ایجاد این مسیر به باکو واگذار شود. موضوعی که از همان ابتدا با مخالف صریح تهران روبه رو شد، چون می تواند پیامدهای ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی سنگینی برای ایران داشته باشد. در این میان، دهلی نیز به نوعی با موضع تهران همسویی نشان داد و خواستار به رسمیت شناخته شدن تمامیت ارضی ارمنستان شد. باید توجه داشت که مرز ایران و ارمنستان برای هند نیز از برخی جنبه ها حیاتی است، چون در صورت قطع آن اتصال هند به دریای سیاه تنها از طریق آذربایجان میسر خواهد بود که روابط راهبردی با رقیب آن یعنی پاکستان دارد. از سوی دیگر، در بحث کریدور شمال-جنوب نیز نقش ارمنستان با ایجاد کریدور زنگزور تقریباً حذف خواهد شد. بنابراین وجود مرز مشترک ایران و ارمنستان برای دهلی اهمیت بالایی دارد که در افزایش کمک های اخیر نظامی به ارمنستان نمود پیدا می کند.